

Hyvä kerronta lisää huumehistorian arvoa

■ MIKKO SALASUO

Mikko Ylikangas *Unileipää, kuolonvettä ja spiidiä. Huumeet Suomessa 1800–1950*. Atena 2009.

Mikko Ylikankaan tutkimus tuo odotetun lisän suomalaisen huumeaineiden käytön historiaan. Tähän saakka laittomien päihteiden ja lääkkeiden väärinkäytöstä ennen sota-aikoja on ollut hyvin vähän tietoa. Teos on johdattaa lukijan aina 1800-luvun alkuun, mutta sen erityiset ansiot nousevat 1900-lukua käsittelevistä osista.

Mikrohistoriasta otteensa ammentava yleisteos on kattava. Vaikka Ylikankaan varsinainen primariaineisto, niin kutsuttu ”kokaiinimappi”, käsittää lähinnä 1920-luvun, erilaisten aineistojen paletista rakentuu looginen kokonaisuus. 1800-lukua käsittelevä osio, joka avaa teoksen, jää aineistojen rajallisuudesta johdosta hieman pirstaleiseksi, mutta tutkimus tiheene selvästi vuosisadan vaihtuessa. Ylikankaan rauhallinen ja tasainen kerronta alkaakin kirjan edetessä täyttää mallikkaasti päihdehistorian katvealueita.

Tutkimuksesta voisi nostaa esiin monia ansioita. Maininnan arvoinen on ehdottomasti onnistunut kerronta, joka linkittyy läpi teoksen aikakauden laajempaan yhteiskunnalliseen kehitykseen. Ylikangas kuljettaa läpi teoksen huumeiden rinnalla alkoholia, joka tarjoaa vertailukohdan päihteiden sääntelyn muutoksiin. Näin käytön ohessa piirtyy kuva siitä kompleksista taloudellisten intressien, moraalii-

sen kamppailun, terveydenhuollon, politiikan ja nautinnon risukosta, josta myös nykyinen narkofobia juontaa juurensa. Oma kiinnostava kokonaisuus on sota-aika ja sen seuraamukset.

Tuttuja pulmia

Tutkimus kertoo, että painimme huumeiden osalta edelleen sellaisen pulmien kanssa, jotka ovat olleet läsnä jo viime vuosisadan alussa. Vuonna 1922 silloinen Lääkintöhallitus ehdotti kansantajuisten valistuksen aloittamista kouluissa. Valistuskeskustelussa painotettiin, että toteutuksen tulee olla harkittua, sillä muutoin tulokset voivat olla päinvastaisia kuin odotukset. Poliisi sen sijaan ajoi kovempaa linjaa, jossa peräänkuulutettiin huumeiden haittoja korostavia lehti-juttuja. Pelotteluun pohjaava linja voitti ja huumeiden vaaroista kirjoitettiin lukuisia värikkäitä kuvauksia myös alueilla, jossa niiden käyttö oli täysi tuntematon. ”Hyvää vihollista” alettiin siis manata esiin jo tuolloin.

Yhtäläillä tämän päivän julkiseen keskusteluun palautuvat poliisin salakuuntelu ja valeostot 1920-luvulla. Kiinnostavaa oli myös oikeuselinten suhtautuminen ”poikkeaviin” valvontameneelmiin, sillä ne hyväksyttiin suuremman hyvän nimissä. Vaikka huumeaineriikoksista saadut rangaistukset olivat pieniä, alkoi repressiivinen painotus saada huumeuskysymyksessä vallan. Tämä näkyi myös hyvin nykypäivään resonoivan hoidon kohdalla. Hoitoon pääsy oli erityisen hankalaa ja hoitopaikkoja liian vähän. Erityisesti kunnalliseen huumehoitoon päästämiseen tuli kamppailla melkoisen byrokraatiaviidakon läpi – se vaati

paljon ponnisteluja sekä sairaalta että hänen omaisiltaan. Kieltolain aikaa tilanne oli kunnallisella puolella erittäin vaikea, sillä sairaaloiden mielitautiosastot täyttyivät alkoholisteista.

Kuin täydentääkseen yhtymäkohtia nykyaikaan Ylikangas tarjoaa sitaatin *Uudenkaupungin sanomista*, joka kertoo kokaiinin ”(...) nuuskaamisen tapahtuvan useinkin suuressa seurassa, mieluiten yöklubeissa”. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että huumeiden käyttäjien sosioekonominen profiili oli 1900-luvun alussa jopa yläluokkainen, mutta se ei tuo särjä keskeisten kysymysten yhteydestä nykypäivään

Ylikankaan ansiokas tutkimus on puuttuva lenkki suomalaisen huumeuskäytön historiaan. Se täydentää tutkimusketjun, jonka avulla saa nyt jämäkän otteen suomalaisesta huumeilmioista aina 1800-luvun alusta 2000-luvulle saakka. Ajankohdasta johon Ylikangas tutkimuksensa lopettaa, jatkaa vuonna 1992 ilmestynyt Pekka Hakkaraisen väitöskirja *Suomalainen huumeuskysymys*. Saman ketjun viimeisin lenkki on oma väitöskirjani *Huumeet ajankuvana* vuodelta 2004.

Kirjoittaja on talous- ja sosiaalishistorian dosentti sekä Nuorisotutkimusverkoston tutkija.